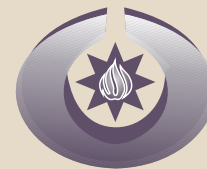

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ MÜVƏKKİLİ
(OMBUDSMAN)

 ombudsman_azerbaijan

 ombudsman.az

 az_ombudsman

 Ombudsman of Azerbaijan

 www.ombudsman.az

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ
İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ
MÜVƏKKİLİ
(OMBUDSMAN)

#AutizmləMümkündür

916

ÇAĞRI
MƏRKƏZİ

Erkən aşkarlamanın faydaları:

Uşaqlarda Autizm Spektr Pozuntusu (ASP) erkən yaşlarda aşkarlandıqda səmərəli psixopedaqoji proqramlar əsasında müsbət dəyişikliklərə nail olmaq mümkündür. Autizmin aşkarlanması gecikdikdə isə uğurlu nəticə almaq da çətinləşir.

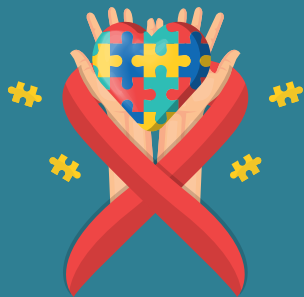
Bəzən valideynlər tərəfindən autizm əlamətləri uşağın xarakteri kimi qiymətləndirilir. Bu isə uşağın inkişafını ləngidir və vəziyyəti daha da ağırlaşdırır.

Autizm Spektr Pozuntuları (ASP) bütün irq və millətlərdən olan uşaqlarda müşahidə edilir. Lakin müəyyən amillər uşaqların ASP olma riskini artırır.

Risk faktorları:

- Xəstəliklər: Müəyyən xəstəlikləri olan uşaqlarda ASP və ya autizmə bənzər simptomlar riski normadan daha yüksəkdir. Nümunələr arasında Kövrək X sindromu, intellektual problemlərə səbəb olan irsi xəstəlik, vəremli skleroz, beyində xoşxassəli şişlərin inkişaf etdiyi bir vəziyyət və Rett sindromu vardır;
- Valideynlərin yaşı: Yaşlı valideynlərdən doğulan uşaqlarda autizm olma riski var;
- Uşağın cinsi: Oğlanlarda ASP-nin inkişaf ehtimalı qızlara nisbətən təxminən dörd dəfə çoxdur.

Autizmlı uşaqlar bir-birindən fərqli inkişaf xüsusiyyətlərinə malikdirlər. Bu kontekstdə bəzi simptomlar bir uşaqda nəzərəcarpacaq şəkildə müşahidə oluna, digər uşaqda isə çox az və ya ümumiyyətlə görünməyə bilər. Burada autizm riski altında olan uşağı müəyyən etmək üçün istifadə edilən və mütəxəssislər tərəfindən "qırmızı bayraqlar" kimi adlandırılan əlamətlər toplusu göstərilmişdir.

Autizmdə Erkən Diaqnostik Simptomlar:

- Göz təmasının, göz təqibinin olmaması;
- Adını çağıranda baxmamaq, ətraf aləmi hiss etməmək;
- Sosial təbessümün olmaması;
- Təqlid etmək, əl yelləmək (sağollaşmaq) kimi bacarıqların vaxtında inkişaf etməməsi;
- Səs-küyə, diqqəti cəlb edən hərəkətlərə reaksiya;
- Sosial marağın olmaması və təkrarlanan davranışlar (əl çalma, yellənmə, dönmə);
- Özü-özünü yırtalamaq;
- Əl-qol-baş hərəkətlərinin olmaması (məsələn: işarə etmək);
- Valideynlərin oyun və qarşılıqlı söylərinə reaksiya verməmək;
- Bacı və qardaşı varsa, onlara münasibətdə qəddarlıq nümayiş etdirmək;
- Başqa uşaqlarla oynamağa marağın olmaması;
- Emosional üz ifadəsinin və mimikasının olmaması;
- Ağrı, isti və soyuğa reaksiyalar: Bu reaksiyalar bəzi uşaqlarda ağrını, isti və soyuğu hiss etməmə şəklində ortaya çıxarkən, digərlərində daha fərqli reaksiya (məsələn: soyuq su əlinə dəyəndə ağlama, qışqırma) müşahidə olunur;
- Vizual əlaqədən yayınma, kimə onu öpmək və ya qucaqlamaq istədikdə həmin şəxsi itələməyə çalışmaq;
- Ayaq barmaqlarının ucunda yerimə;
- Motorika inkişafının zəif olması;
- Tək oynamaq istəyi və həmyaşıdlarına əhəmiyyət verməmək, ümumiyyətlə danışmamaq, yalnız bir neçə söz söyləmək, çox sözlə əlaqəsiz danışmaq, sözləri başa düşməkdə çətinlik, qrammatik pozğunluqlar və tələffüz çətinlikləri kimi xüsusiyyətlər;
- Fərdlərə reaksiya verməmək, sosial əlaqələrdən uzaqlaşmaq kimi davranışlar;
- Xüsusi qorxular;
- Təhlükələrdən xəbərsiz olmaq;
- Səbəbsiz gülmə və ağlama davranışları göstərmək;
- Dəyişikliklərə reaksiya: xırda bir dəyişikliyə çox sevinmək və ya isteriyaya düşmək.

Autizmin müalicəsi (reabilitasiyası) üçün ilkin addımlar və əməl olunmalı qaydalar:

- Əgər uşağın inkişafında hər hansı ləngimələrin və yuxarıda sadalanan halların olduğunu hiss edirsinizsə, erkən müdaxilə üçün təcrübəli və yüksək ixtisaslı psixoloqa və ya uşaq psixiatrina müraciət edin;
- Digər autizmlı uşaqların valideynləri ilə əlaqələr qurmaq müalicə işində yeni yanaşma və bacarıqları öyrənmək üçün faydalı ola bilər.

Valideynlər üçün tövsiyələr:

- Uşağınızın vəziyyətini erkən qəbul etməyiniz, vaxtında qoyulmuş diaqnoz və aparılan reabilitasiya prosesi uşağınızın daha sürətli inkişafını və sosial inteqrasiyasını təmin edəcək;
- Diaqnoz qoyulduqdan sonra bu mövzuda məlumatlılığınızı artırın;
- Duyğularınızı ailə üzvləriniz ilə paylaşın, onlara hisslərinizi göstərməkdən çəkinməyin;
- Uşağınız üçün lazım olan təhsil proqramından istifadə edin;
- Hər fərdin özünəxas xüsusiyyətlərinin olduğuna inanın və özünüzdə müsbət dünyagörüşü inkişaf etdirin;
- Özünü vaxt ayırın, fiziki və psixoloji sağlamlığınıza diqqət edin.

Autizm xəstəlik deyil, FƏRQLİLİKDİR!
Autizmi müalicə etmək mümkün deyil - ona qarşı dərman yoxdur.

Yalnız erkən aşkarlama (diaqnostika), erkən müdaxilə, reabilitasiya, pedaqoji dəstək və valideynlərin düzgün davranışı autistə kömək edə bilər. Bunun üçün də əvvəlcə valideynlərin maariflənməsi və düzgün diaqnostika ciddi əhəmiyyət kəsb edir.

#AutizmləMümkündür